

تبلیغ و ترویج

دوفصلنامه علمی - تخصصی

سال اول - شماره دوم

بهار و تابستان ۱۴۰۲

شخصیت امام حسین علیه السلام از منظر علمای شافعی و حنفی

حجت الاسلام والمسلمین دکتر احمد فلاح زاده*

قال رسول الله: «أَحَبُّ اللَّهِ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا»^۱

مقدمه

به طور کلی شخصیت امام حسین علیه السلام بین اهل سنت جایگاه ویژه‌ای دارد. عزیزان اهل سنت به‌ویژه شافعی و حنفی که در ایران اسلامی در کنار سایر مذاهب اسلامی در صلح و صفا زندگی می‌کنند، در اظهار ارادت به مقام شامخ امام حسین علیه السلام همسان پیروان مکتب اهل بیت، همواره به ایشان نگاهی تقدس آمیز داشته‌اند؛ اسناد تاریخی و متون کهن روایی و حدیثی نیز آداب عزاداری میان ایشان گواهی بر این موضوع است؛ همچنین میزان علاقه آنان به حضرت را در فرهنگ عمومی آنها مانند نام‌گذاری فرزندان به روشنی می‌توان دید. در این نوشتار با هدف آشنایی بیشتر با شخصیت و منش امام حسین علیه السلام از نظر علمای شافعی و حنفی، تلاش شده است دیدگاه این دو طیف از مسلمانان درباره آن حضرت، در منابع تاریخی، حدیثی و فرهنگی - اجتماعی بررسی شود.

شخصیت و منش امام حسین علیه السلام از نظر شافعیان

مکتب شافعی در حال حاضر در بخش‌هایی از حجاز، شام (فلسطین، اردن و تعداد قابل توجهی در سوریه، لبنان و عراق)، مصر سفلی، یمن، منطقه شمالی آذربایجان، داغستان، مناطق چچن و اینگوش قفقاز، همچنین میان اهل سنت مناطق کردنشین در ایران، عراق، سوریه و ترکیه پیروان فراوانی دارد.

* دکتری تاریخ اسلام.

۱. محمد بن یزید ابن ماجه، سنن، ج ۱، ص ۱۵۲.

رئیس مکتب شافعیان، محمد بن إدريس بن عباس بن عثمان بن شافع بن سائب بن عبید بن عبد یزید بن هاشم بن عبدالمطلب است. در واقع وی از بنی هاشم و از تبار عبدالمطلب جد رسول خدا ﷺ است. ایشان علاقه فراوانی به اهل بیت ﷺ داشت تا جایی که هنگامی که در یمن بود، هارون الرشید عباسی او را به همراه تعدادی دیگر برای توضیح درباره علت بیان فضایل امام علی ﷺ به بغداد فراخواند؛^۱ اما امام شافعی هرگز از باور خود دست برنداشت و حتی صلوات بر پیامبر ﷺ در تشهد نماز را لازم و ضروری می دانست.^۲ ایشان بر اساس همان حب قلبی، اشعاری در مدح اهل بیت نیز سروده است:

وَهُمْ إِلَيْهِ وَسِيلَتِي   أَلِ النَّبِيِّ ذُرِّيَعَتِي
يُبْدِي أَلِيمِينَ صَحِيفَتِي   أَرْجُو بِهِمْ أَعْطَى غَدَا

خاندان پیامبر دستاویز من هستند و ایشان وسیله رسیدن من به پیامبر هستند. امیدوارم که فردای قیامت به واسطه آنان نامه اعمال در دست راستم قرار گیرد.

شافعی به امام حسین ﷺ محبت ویژه ای داشت؛ چنان که أبو القاسم فضل بن محمد مستملی شعری را از او درباره امام حسین ﷺ اینگونه نقل کرده است:

فَمَنْ مَبْلَغَ عَنِي الْحُسَيْنِ رِسَالَةَ   وَ إِن كَرِهَتْهَا أَنْفُسٌ وَ قُلُوبٌ قَتِيلِ
بَلَا جَرْمٍ كَأَنْ قَمِيصَهُ   صَبِغَ بِمَاءِ الْأَرْجَوَانِ خَضِيبِ
نَصَلِي عَلِي الْمَخْتَارِ مِنْ آلِ هَاشِمِ   وَ تَعَزَى بَنُوهُ إِنْ ذَا لِعَجِيبِ
لَنْ كَانَ ذَنْبِي حُبَّ آلِ مُحَمَّدِ   فَذَلِكَ ذَنْبٌ لَسْتُ عَنْهُ أَتُوبِ
نَعَمْ، شَفَعَائِي يَوْمَ حَشْرِي وَ مُوقِفِي   وَ حُبِّهِمْ لِلشَّافِعِيِّ ذَنْوِبِ^۴

آیا کسی هست که نامه من را به حسین برساند؛ حتی اگر گروهی از این کار ناخشنود شوند. کسی که بی گناه کشته شد و انگار که لباس او با آب ارغوان رنگین شده بود. بر پیامبر ﷺ که برگزیده از خاندان هاشم است، درود می فرستیم؛ اما فرزندان او را داغدار می کنند! این عجیب است! اگر گناه من محبت آل محمد است، این گناهی است که از آن توبه نمی کنم. آری، آنان

۱. ابراهیم بن علی وزیر، الامام الشافعی، ص ۹۸ - ۹۹.

۲. ابوالفداء اسماعیل بن عمر ابن کثیر، طبقات الشافعية، ج ۱، ص ۸۰.

۳. احمد بن محمد ابن حجر، الصواعق المحرقة، ج ۲، ص ۵۲۵.

۴. محمد بن یوسف زرنجی حنفی، معارج الوصول إلى معرفة فضل آل الرسول ﷺ، ص ۱۰۱.

شفیعان من در محشر و قیامت هستند؛ اما محبت آنان گناه شافعی به حساب می‌آید. پیروان امام شافعی نیز مانند ایشان علاقه زیادی به امام حسین علیه السلام از خود به ثبت رسانیده‌اند و این علاقه در منابع تاریخی نیز منعکس شده است. ابن عساکر از علمای شافعی در کتاب تاریخ مدینه دمشق سه مرتبه روایت «حسین منی و أنا من حسین، أحب الله من أحب حسینا، حسین سبط من الأسياب» را از رسول الله نقل کرده است.^۱

محمد بن ابراهیم بن یوسف احمد بن یوسف کاتب شافعی (د قرن چهارم) از کسانی است که کتاب مقتل الحسين نگاشت تا یاد آن حضرت و کربلا فراموش نشود. ابن حجر عسقلانی و ابن اثیر از علمای شافعی نیز روایت‌های فراوانی در ذم قاتلین آن حضرت ثبت کرده‌اند. آن دو روایتی را نقل می‌کنند که شخصی از اهل عراق از عبدالله بن عمر، پسر خلیفه دوم، درباره حکم شرعی خون پشه در ایام حج پرسید. او گفت: ای مردم، به این مرد عراقی نگاه کنید؛ خون حسین بن علی علیه السلام را ریخته‌اند و از حلال بودن خون پشه سؤال می‌کنند؛ درحالی که رسول خدا فرمود: «حسین ریحانه من است».^۲

عبدالجلیل رازی قزوینی از علمای شیعه در قرن ششم در کتاب مشهور خود بعضی مطالب النواصب فی نقض بعض فضائح الروافض که به کتاب نقض شهرت دارد، شواهد فراوانی از عزاداری اهل تسنن برای امام حسین علیه السلام نقل نموده است: در همه شهرها، پیروان شافعی در روز عاشورا عزاداری کرده و نوحه و زاری می‌کردند.^۳ او نقل می‌کند که خود شافعی درباره امام حسین و شهدای کربلا مراثی بسیاری سروده است که یکی قصیده‌ای است که می‌گوید:

أبکی الحسين و أرثی منه ججججحا
من أهل بیت رسول الله مصباحاً

قزوینی از برخی از علمای شافعی مانند ابومنصور محمد معروف به عمدة الدین فقیه شافعی نیشابوری نام می‌برد که در اصفهان، هر سال روز عاشورا مراسم مفصلی برپا می‌داشت و افراد زیادی از شاگردان شافعی خود در آن شرکت می‌کردند.^۴ همچنین از عالمی شافعی به نام شهاب مشاط یاد کرده است که هر سال در روز عاشورا چنان در حضور امیران و فرماندهان

۱. علی بن حسن ابن عساکر، تاریخ مدینه دمشق، ج ۱۴، ص ۱۴۹-۱۵۰ و ج ۶۴ ص ۳۵.

۲. احمد بن علی ابن حجر عسقلانی، الإصابه، ج ۲، ص ۶۸؛ عزالدین ابن اثیر، أسد الغابة، ج ۱، ص ۴۹۷.

۳. عبدالجلیل قزوینی رازی، النقض، ص ۶۴۷.

۴. همان، ص ۳۷۰.

۵. همان، ص ۳۷۱.

مقتل خوانی کرد که بسیاری از مردم پیراهن چاک کردند و بر سر و صورت خود خاک پاشیدند و عمامه‌ها را (به نشانه عزا از سر) برداشتند و سر برهنه نموده و آن‌گونه گریه و زاری کردند که حاضران در شگفت می‌شدند.^۱

امروزه زنان گُرد اهل سنت شافعی از اول محرم تا پایان این ماه، از علایم شادی پرهیز می‌کنند. مردم در شهر سنندج در شب عاشورا به مقبره امامزاده سید عبدالصمد معروف به پیر عمر (از نوادگان امام سجاد ع) می‌روند و با روشن کردن شمع، تا پاسی از شب در آن مکان مقدس به ذکر دعا و مناجات مشغول می‌شوند. برخی دیگر از کردها هم در ماه محرم به نذر و توسل به حضرت ابوالفضل علیه السلام روی می‌آورند.^۲ کردهای شافعی اگر در شهرهای خودشان مراسم عاشورا برگزار شود، در آن شرکت می‌کنند و اگر برگزار نشود، برای حضور در مجالس عزاداری امام حسین علیه السلام به شهرهای شیعه‌نشین همجوار سفر می‌کنند و در مراسم حضور به هم می‌رسانند؛ چنان‌که بنا بر مشاهدات نویسنده، هر ساله جمع زیادی از اهل سنت شهرها و روستاهای اطراف شهر بیجار برای حضور در مراسم عاشورا و ادای نذر به این شهر سفر می‌کنند.

میان اهل سنت شافعی در شرق آسیا (اندونزی، مالزی و سنگاپور) نیز شخصیت امام حسین علیه السلام بسیار مورد توجه قرار گرفته است؛ برای مثال در جزیره پینانگ مالزی روز عاشورا نوعی مراسم شبیه تعزیه اجرا می‌شود؛ همچنین مردم برخی از شهرها «پوریج» (نوعی آتش) نذر و بین دیگران پخش می‌کنند. در شهر جاوه اندونزی همانند جزیره پینانگ مالزی، نوعی «آتش» پخته می‌شود که در ده روز نخست محرم بین مردم توزیع می‌شود. در یکی از شهرهای سوماترای غربی به نام «باریامان» در روز نخست ماه محرم، با استفاده از نوعی خاک، مقبره‌ای نمادین از مقبره امام حسین علیه السلام ساخته می‌شود که به آن «دراکه» می‌گویند. در سنگاپور هم مراسم عاشورا حتی در زمان اشغال این کشور از سوی ژاپن در فاصله سال‌های ۱۹۴۲ تا ۱۹۴۵ همچنان مراسم محرم برگزار می‌شد.^۳

محبت سرشار اهل سنت شافعی به امام حسین علیه السلام در دیوان اشعار کردهای شافعی هم

۱. همان، ص ۳۷۳.

۲. مؤسسه فرهنگی شیعه‌شناسی، سنت عزاداری و منقبت‌خوانی در تاریخ شیعه امامی، ص ۱۲۶.

۳. عاشورای - حسینی در جنوب شرق آسیا؛ در:

شخصیت امام حسین علیه السلام از منظر علمای شافعی و حنفی ■ ۱۳

ضبط شده است. کتاب شعاع مهر حسین علیه السلام در ادب کرد اهل سنت نوشته شاهرخ اورامی، اسامی شاعران کرد ایرانی و عراقی را که در دیوان اشعارشان در مدح امام حسین علیه السلام شعر سروده‌اند، گردآوری کرده است. از جمله شاعران معرفی شده در این کتاب می‌توان به «میرزا عبدالرحیم معروف به وفایی»، «سید عبدالرحیم معروف به مولوی کرد»، «استاد گلشن کردستانی»، «سید محمدباقر حیرت سجادی»، «شیخ محمد دولاشی»، «ماموستا میرزا عبدالمجید»، «شیخ رضا کرکوی»، «ملا خضر متخلص به ماموستا نالی»، «ملا محمود متخلص به بی خود»، «مولانا خالد نقشبندی شهرزوری» و ... اشاره کرد.

یکی از این شاعران، میرزا محمد ملقب به «سعید دیوان» و متخلص به جوهری قطعه شعر زیبایی در مرثیه امام حسین علیه السلام و شرح واقعه کربلا سروده است:
باز این چه شیون است و چه زاریست در جهان

کز دیده سپهر بود جوی خون روان

باز این چه شورش است و چه ماتم که صبح و شام

از مهر و ماه اشک فرو ریزد آسمان

بهر عزای آل رسول خدا، حسین علیه السلام

شاه عرب امام عجم نور مشرقین

در ماتم حیب خدا زاده بتول

ای سینه آه سر کن و ای دیده خون بیار

شیخ رضا طالبانی کرکوی (د ۱۲۸۸ ش) از شاعران مشهور پارسی‌گوی کُرد عراق نیز در

تمجید حرکت امام حسین علیه السلام چنین سروده است:

لافت از عشق حسین است و سرت بر گردن است

عشق بازی، سر به میدان وفا فکندن است

گر هواخواه حسینی، ترک سر کن چون حسین

شرط این میدان به خون خویش بازی کرده است

شخصیت و منش امام حسین علیه السلام نزد اهل سنت حنفی

حنفیان پیروان امام ابوحنیفه نعمان بن ثابت هستند و در کشورهای آسیای میانه، ترکمنستان،

افغانستان، پاکستان، چین، ترکیه، بالکان، شبه قاره هند، عراق، سوریه، لبنان، اردن، آسیای مرکزی (و مناطق شمال شرقی، شرق و جنوب شرقی ایران) سکونت دارند. اهل سنت حنفی همواره از علاقه‌مندان به اهل بیت و به‌ویژه امام حسین علیه السلام به شمار می‌رفته‌اند. در مصادر روایی مورد تأیید ایشان، روایت‌های فراوانی درباره امام حسین علیه السلام آمده است؛ از جمله روایت «حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ، أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا، حُسَيْنٌ سَبَطٌ مِنَ الْأَسْبَاطِ» به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است. این روایت را ترمذی و ابن‌ماجه نقل کرده‌اند.^۱

بر اساس آنچه در منابع تاریخی مانند کتاب نقض نوشته قزوینی آمده است، اهل سنت حنفی در قرن‌های پنجم و ششم هجری هم به شخصیت امام حسین علیه السلام اعتقاد داشتند هم حرکت ایشان را درست می‌دانستند؛ از این‌رو در شهرهای مختلف مراسم عاشورا را برپا می‌کردند. قزوینی نوشته است: «خواجه امام نجم بلمعالی بن ابوالقاسم بزاری در نیشابور با آنکه حنفی مذهب بود، مراسم عاشورا را بسیار پررونق برگزار می‌کرد. او عمامه‌اش را به نشانه عزا از سر بر می‌داشت و نوحه می‌خواند و بر سر و صورت خود خاک می‌پاشید و با صدای بلند فغان و ناله می‌کرد؛ همچنین در شهر ری که آن زمان شهری بسیار بزرگ بود، شیخ ابوالفتح نصرآبادی و خواجه محمود حدادی حنفی و غیر ایشان در کاروانسرای کوشک و مساجد بزرگ روز عاشورا، عزاداری مفصلی برگزار می‌کردند و بر کسانی که امام را به شهادت رساندند، لعنت می‌فرستادند».^۲

افزون بر آن، یکی دیگر از علمای بزرگ حنفی آن زمان به نام امام ابو‌نصر هسنجانی، هر ساله در حضور امیران، نظامیان ترک، وزیران و بزرگان دربار و علمای حنفی، مراسم باشکوهی در روز عاشورا برگزار می‌کرد و حاضرین هم با او همراهی می‌کردند و خودش در این مجلس، حادثه عاشورا را برای بقیه شرح و توصیف می‌کرد.^۳ همچنین در شهر ساوه، قاضی بزرگ حنفی این شهر که خطیب و سخنران هم بود، در مسجد جامع طغرل و در حضور بیست‌هزار نفر، حادثه کربلا را برای حاضران تعریف می‌کرد و مراسمی برپا کرد که به نام او ماندگار شد. او عمامه از سر برداشت [به نشانه عزا] و پیراهنش را هنگام شرح حوادث عاشورا درید؛ همچنین خواجه تاج شعری حنفی از علمای نیشابور در روز عاشورا بعد از نماز صبح در مسجد جامع عتیق در سال

۱. نک: محمد بن یزید ابن‌ماجه، سنن، ج ۱، ص ۱۵۲؛ محمد بن عیسی ترمذی، سنن، ج ۵، ص ۴۷۵.

۲. عبدالجلیل قزوینی رازی، نقض، ص ۳۷۲.

۳. همان، ص ۳۷۲.

۵۵۵ قمری، مراسم بسیار باشکوهی برپا نمود که در آن مجلس امیران و فرماندهان و مسئولین شهر هم حاضر بودند.^۱ در شهر بغداد که در قرن ششم ترک‌های حنفی حکومت می‌کردند، خواجه علی غزنوی حنفی مراسم بسیار باشکوهی در روز عاشورا به راه انداخت و بنی‌امیه را لعن می‌کرد.^۲

امروزه نیز شخصیت و منش امام حسین علیه السلام مورد توجه اهل سنت حنفی است؛ به همین دلیل مراسم عاشورا در شهرهای مختلف گرامی داشته می‌شود؛ برای مثال در شهر جلال‌آباد افغانستان از سال ۱۳۴۷ شمسی تا قبل از کودتای کمونیست‌ها در سال ۱۳۵۷ شمسی، مجالس باشکوهی از سوی اهل سنت پشتوزبان در روز عاشورا برپا می‌شد. مردم اهل سنت شهر سرپل افغانستان که بیشتر از بیک هستند، در مراسم عزاداری عاشورا در مرقد امامزاده یحیی گرد هم می‌آیند، با ذبح گاو و گوسفند و اطعام و پخش نذورات در مراسم عاشورا شرکت می‌کنند.^۳

برخی از اهل سنت حنفی در نگارش کتاب‌های مقتل نویسی برای انتقال فرهنگ حسینی از افراد صاحب‌سبک دانسته می‌شوند؛ برای مثال محمود بن عثمان حنفی (۸۷۸ - ۹۳۸ ق) از علمایی بود که کتابی درباره چگونگی شهادت امام حسین علیه السلام نوشت تا ارادت خود را به ایشان به ثبت برساند. موفق بن احمد بن محمد المکی الخطیب خوارزمی حنفی (۴۸۴ - ۵۶۸ ق) کتاب *مقتل الحسین علیه السلام* را نوشت؛ همچنین عبدالله بن ابراهیم طائفی حنفی (۱۲۰۷ ق) کتاب *اتحاف السعداء بمناقب سیدالشهداء* را تألیف کرد. افزون بر او، قادر بخش بن حسن علی حنفی هندی شهسرامی (۱۲۷۳ - ۱۳۳۷ ق) از علمای حنفی هندوستان کتاب *جور الاشقیاء علی ریحانة سید الانبیاء* را نگاشت. در همان دوره شیخ علی انور بن علی اکبر بن حیدر علی علوی حنفی کاکوروی (۱۲۶۹ - ۱۳۲۴ ق) کتابی با عنوان *شهادة الکونین فی مقتل سیدنا الحسین السبط* را تحریر کرد. اما میان علمای حنفی، سلیمان بن ابراهیم قندوزی بلخی حنفی (۱۲۲۰ - ۱۲۹۴ ق) در کتاب *ینایع المودة لذوی القربی* به تفصیل به ماجرای قیام امام حسین علیه السلام پرداخته است؛ او در *الباب الستون فی الأحادیث الواردة فی شهادة الحسین صلوات الله و رحمته و برکاته و سلامه علیه و علی اهل بیته و من معه دائما سرمداً* روایت‌های فراوانی در تأیید قیام امام

۱. همان، ص ۳۷۳.

۲. همان، ص ۳۷۱.

۳. مؤسسه فرهنگی شیعه‌شناسی، سنت عزاداری و منقبت‌خوانی در تاریخ شیعه امامیه، ص ۱۲۳ - ۱۲۵.

۴. سلیمان بن ابراهیم قندوزی، *ینایع المودة*، ج ۳، ص ۷.

حسین علیه السلام نقل کرده است. در یک روایت از زبان رسول خدا صلی الله علیه و آله خطاب به امام حسین علیه السلام آورده است: «یا بنی، إناک لکبدي، طوبی لمن أحبک و أحب ذریعتک»^۱.

در ادامه شعری را در نکوهش قاتلان کربلا از زبان فردی ناشناس نوشته است:

أیها القاتلون جهلا حسینا فابشروا بالعذاب و التذلیل
قد لعنتم علی لسان ابن داود و موسی و حامل الانجیل^۲

ایشان مطالب و مناقبی فراوانی از امام حسین علیه السلام نقل کرده است که همه آنها مستند به منابع مورد تأیید احناف (پیروان ابوحنیفه) بود. در یکی از این موارد آورده است: «منصور خلیفه عباسی مردی را در شام دید که چهره‌اش شبیه خوک شده بود. منصور پرسید این شخص چرا این شکلی است؟ گفتند او زمانی که بنی امیه دستور لعن حضرت علی علیه السلام را صادر کردند، روزی هزاربار و روزهای جمعه به همراه فرزندان‌ش جمعاً چهارهزار بار آن حضرت را سب می‌کرد تا اینکه شبی در خواب امام حسین علیه السلام را دید که آن حضرت به او اعتراض کرد و آب دهان به صورتش انداخت. از آن به بعد صورتش شبیه خوک شده است تا درس عبرتی برای بقیه باشد»^۳. مطالبی که او در این کتاب گردآورده است، کاملاً نشان از اعتقاد قلبی وی به قیام امام حسین علیه السلام است؛ برای مثال از عالمی نقل می‌کند: «قتلتم ابن فاطمة الصديقة المرضیة و أمرتم ابن مرجانة الخبیثة»^۴.

حنفی‌های سایر کشورها نیز به امام حسین علیه السلام اعتقاد قلبی دارند و نهضت ایشان را تأیید می‌کنند. اهل سنت حنفی در ترکیه مراسم آیینی و تعزیه‌خوانی ندارند؛ ولی سخنرانان مذهبی، وعاظ و علما در دهه اول محرم معمولاً از این حادثه یاد می‌کنند و بر حقانیت امام حسین علیه السلام در قیام عاشورا صحنه می‌گذارند.^۵ اهل سنت حنفی معتقدند روز عاشورا یکی از روزهای الهی است که در آن کشتی نوح از طوفان نجات یافته است، فرعون و لشکریانش غرق شدند و ... آنها به این تقدس، شهادت امام حسین علیه السلام را نیز می‌افزایند. برخی از روزنامه‌های ترکیه مانند

۱. همان، ص ۹.

۲. همان، ص ۱۲.

۳. همان، ص ۲۵.

۴. همان، ص ۲۷.

۵. محرم و عاشورا در ترکیه؛ در:

شخصیت امام حسین علیه السلام از منظر علمای شافعی و حنفی ■ ۱۷

«حُریت» به دلیل استقبال مردم از روز عاشورا، سعی کرده است این ماجرا را به تفصیل منعکس کند.^۱ این مراسم در دوره خلافت عثمانی نیز در این کشور برپا می‌شد.^۲

نتیجه

حضرت حسین بن علی علیه السلام میان اهل سنت شافعی و حنفی جایگاه مقدسی را داراست و در طول تاریخ منابع روایی و تاریخی هر دو فرقه، گواهی می‌دهند که پیروان‌شان به نقل روایات فضایل ایشان و برگزاری مراسم عاشورا بسیار پای‌بند بوده‌اند.

فهرست منابع

۱. ابن علی وزیر، ابراهیم، الامام الشافعی، واشنگتن: منشورات کتاب، ۲۰۰۰ م.
۲. ابن اثیر، عزالدین، أسد الغابة فی معرفة الصحابة، بیروت: دار الفکر، ۱۴۰۹ ق.
۳. ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی، الإصابة فی تمییز الصحابة، تحقیق عادل احمد عبدالموجود و علی محمد معوض، چ اول، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۵ ق.
۴. ابن حجر، احمد بن محمد، الصواعق المحرقة، تحقیق: عبدالرحمن بن عبدالله التركي و کامل محمد الخراط، لبنان: مؤسسة الرسالة، ۱۹۹۷ م.
۵. ابن عساکر، علی بن حسن، تاریخ مدینة دمشق، تحقیق علی شیری، چ یازدهم، بیروت: دار الفکر، ۱۴۱۵ ق.
۶. ابن کثیر، اسماعیل بن عمر، طبقات الشافعية، تصحیح منصور عبدالحفیظ، چ اول، بیروت: دار المدار الإسلامي، ۲۰۰۴ م.
۷. ابن ماجه، محمد بن یزید، سنن، تحقیق: بشار عواد معروف، چ اول، بیروت: دار الجیل، ۱۴۱۸ ق.
۸. ابومخنف کوفی، لوط بن یحیی، وقعة الطف، چ سوم، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۱۷ ق.
۹. ترمذی، محمد بن عیسی، سنن، تحقیق و شرح: شاکر احمد محمد، چ اول، قاهره: دار الحدیث، ۱۴۱۹ ق.

1. <https://www.hurriyet.com.tr/asure-ve-kerbela-5879646>

۲. نک به:

BAŞ, Eyüp , AŞure Gü nü , Tarihsel Boyutu ve Osmanlı Dini Hayatındaki Yeri Üzerine Düşünceler, Atı İFD XL V (2004), s 7 I, s. 167-190.

۱۰. زرنندی حنفی، محمد بن یوسف، معارج الوصول إلى معرفة آل الرسول و البتول، چ اول، [بی جا]: مجمع احیاء الثقافة الاسلامیة، ۱۴۵۲ ق.
۱۱. قزوینی رازی، عبدالجلیل، نقض، تهران: انجمن آثار ملی، ۱۳۵۸.
۱۲. قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع المودة لذوی القربی، چ دوم، قم: اسوه، ۱۴۲۲ ق.
۱۳. مؤسسه شیعه شناسی، سنت عزاداری و منقبت خوانی در تاریخ شیعه امامیه، چ دوم، [بی جا]: شیعه شناسی (وابسته به مؤسسه فرهنگی شیعه شناسی)، ۱۳۸۶.

تارنماها

1. BAŞ, Eyüp, Aşure Günü, Tarihsel Boyutu ve Osmanlı Dini Hayatındaki Yeri Üzerine Düşünceler, AüiFD XL V (2004), s 7 I, s. 167-190.
2. <https://www.hurriyet.com.tr/asure-ve-kerbela-5879646>.
3. <https://www.irna.ir/news/84016023>.
4. <https://www.mashreghnews.ir/news/642497>.